*Tuomas Ojanen*
22.3.2017

*Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle*

**HE 266/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ampuma-aselain, rikoslain 41 luvun 1 §:n ja poliisilain 2 luvun 6 §:n muuttamisesta**

*Yleisarvio*

Viittaan esityksen pääasiallisesta sisällöstä ja keskeisistä tavoitteista esityksestä ilmenevään toistamatta sitä tässä.

Voimassa oleva ampuma-aselaki (1/1998) on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (ks. PeVL 35/1997 vp. Lakia on sittemmin muutettu lukuisia kertoja, ja monet lainmuutokset on niin ikään säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (ks. tuorein lausunto PeVL 13/2014 vp).

Perustuslakivaliokunta on sekä ampuma-aselain säätämisen että sen muutosten yhteydessä todennut, että ampuma-aseita koskevan sääntelyn taustalla vaikuttavat tärkeät ja vahvat yhteiskunnalliset intressit, jotka viime kädessä kiinnittyvät perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuihin oikeuteen elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen (ks. PeVL 13/2014 vp ja siinä mainitut lausunnot). Näistä lähtökohdista valiokunta on pitänyt perustuslain kannalta yleisesti ottaen ongelmattomina muun muassa erilaisia luvanvaraistamisjärjestelmiä, kriminalisointisäännöksiä ja tarkastusvaltuuksia, vaikka ne ovat merkinneet rajoituksia esimerkiksi perustuslaissa turvattuun omaisuudensuojaan, elinkeinovapauteen ja kotirauhan suojaan.

Esityksen säätämisjärjestysjaksossa on tarkasteltu ehdotetun sääntelyn suhdetta perustuslakiin. Nähdäkseni perustuslakivaliokunta voi yleisesti ottaen yhtyä esityksestä ilmenevään ja varsinkin siihen johtopäätökseen, että esitys on ongelmaton perustuslain kannalta lukuun ottamatta seuraavassa jaksossa tarkasteltavaa kysymystä aseen ym. väliaikaisesta haltuunotosta.

*Väliaikainen haltuunotto*

Hallituksen esityksessä ehdotetaan poliisilain 2 luvun 6 §:n muuttamista siten, että momenttiin lisättäisiin uusi 4 kohta siitä, että poliisilla on oikeus ampuma-aselain mukaisen väliaikaisen haltuunoton toteuttamiseksi päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan tai tilaan, johon ei ole yleistä pääsyä. Poliisilla olisi oikeus päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan tai tilaan, johon ei ole yleistä pääsyä, jos on perusteltu syy olettaa, että ampuma-asetta, aseen osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia käytetään väärin, taikka jos niitä koskevan luvan peruuttaminen on pantu vireille. – Säätämisjärjestysjaksossa ei ole käsitelty ehdotusta perustuslain kannalta.

Väliaikaista haltuunottoa koskevan ehdotuksen taustalla on eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotot vuosilta 2010 ja 2015, joissa on pidetty voimassa olevaa lainsäädäntöä tulkinnanvaraisena siltä osin kuin kysymys poliisin toimivallasta ottaa haltuun ampuma-aseita kotirauhaan piiriin kuuluvissa tiloissa ei-kiireellisissä tapauksissa (Oikeusasiamiehen päätökset 2010, Dnro 709/4/09 ja 3716/4/09 sekä 2015, Dnro 3021/4/14, ks. myös esityksen jakso 4.2 "Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen).

Tämän lausunnon tultua jo asiallisesti laadituksi allekirjoittaneen toimesta, perustuslakivaliokunta lähetti perjantaina klo 14.24 kuultaville hallintovaliokunnan lausuntopyynnön 3.3. liitteineen, jotka olivat jääneet pois alkuperäisestä kuulemiskutsusta. Hallintovaliokunnan lausuntopyynnöstä ilmenee, että hallintovaliokunnassa on jo ryhdytty pohtimaan hallituksen esitykselle vaihtoehtoista muutosta väliaikaisesta haltuunotosta siten, että poliisilain 2 lukuun lisättäisiin uusi 6 a § seuraavasti:

> "*Sisäänpääsy ja etsintä ampuma-aseiden väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi*
>
> Poliisimiehellä on oikeus päästä rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuihin kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin ja suorittaa siellä välttämättömässä laajuudessa etsintä ampuma-aselain (1/1998) 92 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi, jos on syytä epäillä, ettei henkilö, jonka hallussa esineet ovat, päätöksen mukaisesti toimita asetta, aseen osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia poliisin haltuun, ja toimenpide on välttämätön esineiden haltuun saamiseksi eikä haltuunotto siedä viivytystä.
>
> Edellä 1 momentissa tarkoitettu toimenpide edellyttää päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräystä."

Viittaan säännösehdotuksen perusteluista luonnoksesta ilmenevään toistamatta sitä tässä.

Yhtä hyvin hallituksen esitys väliaikaisesta haltuunotosta kuin hallintovaliokunnan vaihtoehtoinen luonnos ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä turvatun kotirauhan suojan kannalta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha turvattu. Saman pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan kuitenkin säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimista. Perustuslain 10 §:n 3 momentin kvalifioidun lakivarauksen tarkoituksena on määrittää tavallisen lain säätäjän rajoitusmahdollisuus mahdollisimman täsmällisesti ja tiukasti siten, ettei perustuslain tekstissä anneta avoimempaa valtuutta perusoikeuden rajoittamiseen kuin on välttämättä tarpeen (ks. esim. PeVL 39/2016 vp, ks, myös PeVL 54/ 2014 vp).

Nähdäkseni väliaikaisessa haltuunotossa on viime kädessä kysymys perusoikeuksien, täsmällisemmin nimenomaan perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuihin oikeuteen elämään ja oikeuteen henkilökohtaiseen turvallisuuteen, turvaamisesta. Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi katsonut palotarkastuksen kotirauhan piiriin ulottuvana toimenpiteenä olevan sillä tavoin välttämätön perusoikeuksien, kuten

oikeuden elämään ja turvallisuuteen, sekä omaisuudensuojan suojaamiseksi kuin perustuslaissa tarkoitetaan. Samoin onnettomuustutkintaa voidaan valiokunnan mukaan tehdä kotirauhan piirissä, vaikka yhteys perusoikeuksien turvaamiseen saattaa olla etäisempi, mutta voidaan yleisesti arvioida onnettomuustutkinnalla ehkäistävän tulevaisuuden perusoikeusuhkia (PeVL 31/1998 vp, s. 2/I). Valiokunta on niin ikään pitänyt sähköturvallisuuslain mukaisia tarkastusvaltuuksia välttämättöminä perusoikeuksien turvaamiseksi (PeVL 39/2016 vp).

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön valossa nyt käsillä olevassa asiayhteydessä ampuma-aseiden väliaikaista haltuunottoa sekä poliisimiehen pääsyä siinä tarkoituksessa kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin voidaan nähdäkseni pitää *sitä suuremmalla syyllä* perustuslain 10 §:n 3 momentin tarkoittamassa mielessä välttämättömänä perusoikeuksien turvaamiseksi. Väliaikaisen haltuunoton kynnystä ja siihen liittyen pääsyä kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin ei myöskään ole syytä asettaa niin korkealle kuin esimerkiksi sähköturvallisuuslain mukaisten tarkastusten yhteydessä, jossa on edellytetty todennäköisiä syitä epäillä tiloissa olevan sähkölaitteen aiheuttavan vakavaa häiriötä (PeVL 39/2016 vp). Sitä vastoin riittävää nähdäkseni on, että käsillä on riittävän konkreettinen ja perusteltu epäily toisten ihmisten perusoikeuksien vaarantumisesta. Tässä yhteydessä on myös merkityksellistä, että ampuma-aseita ja ammuksia tyypillisesti säilytetään juuri kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa.

Nähdäkseni hallintovaliokunnan luonnos väliaikaisesta haltuunotosta on hallituksen esitystä ongelmattomampi perustuslain 10 §:n kannalta. Luonnoksesta ei kuitenkaan riittävästi ilmene ne perusoikeuksien turvaamiseen liittyvät seikat, joiden takia väliaikainen haltuunotto olisi välttämätöntä ja joiden takia poliisilla olisi oikeus päästä kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin, so. ihmisten elämän ja turvallisuuden suojaaminen. Säännösehdotuksesta uudeksi poliisilain 2 luvun 6 a §:ksi tulisikin käydä nimenomaisesti ilmi, että kysymys olisi perusoikeuksien turvaamisesta, ja tähän liittyen täsmentää säännöksessä, mitä perusoikeuksien turvaamisella käsillä olevassa sääntely-yhteydessä tarkoitetaan. Näin ollen hallintovaliokunnan luonnosta tulisi muuttaa esimerkiksi seuraavasti: "… ja toimenpide on *välttämätön ihmisten elämän ja turvallisuuden suojaamiseksi* sekä esineiden haltuun saamiseksi…"

Lisäksi hallintovaliokunnan luonnosta tulisi täydentää vaatimuksella siitä, että on "*perusteltua* syytä epäillä, että ….".

Tällaiset täsmennykset ovat edellytyksenä hallintovaliokunnan luonnoksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 22. päivänä maaliskuuta 2017

*Tuomas Ojanen*

OTT, professori

Helsinki